

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” DIN CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ „STUDII LINGVISTICE ȘI LITERARE”

TEZĂ DE DOCTORAT

SEMANTICA METAFORICĂ ÎN BASMELE ȘI POVESTIRILE LUI ION CREANGĂ

- rezumat -

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
PROF. UNIV. DR. MIRCEA BORCILĂ

DOCTORAND:
VICTORIA JUMBEI

2013

CUPRINS

Argument

Introducere

1. Scurt istoric al investigării problemei
2. Câteva repere teoretice actuale în studiul metaforei
3. Cadrul conceptual al cercetării

Capitolul I: ASPECTE ALE SEMANTICII METAFORICE ÎN TEXTELE „POVEȘTILOR” LUI ION CREANGĂ

1. Structura formală a metaforelor
 - 1.1. Câteva circumscrieri contextuale
2. Valorizarea metaforei idiomatice
3. Expresii metaforice caracteristice și funcția lor textuală
 - 3.1. „Foc de harnică”
 - 3.2. Expresii metaforice ale ironiei
 - 3.3. Expresiile panteonului malefic
4. Structuri semantice cognitive
 - 4.1. Sursă – Traseu – Țintă
 - 4.2. Containerul

Capitolul II: ASPECTE ALE SEMANTICII METAFORICE ÎN PROVERBE

1. Metafora **GENERICUL ESTE SPECIFIC**
2. *Marele Lanț al Ființei*
3. Analiza proverbelor din perspectiva *METAFOREI MARELUI LANȚ AL FIINȚEI*
4. Concluzii

Capitolul III: ARTICULAREA SENSULUI ÎN *POVEȘTEA LUI HARAP-ALB*. MORFOLOGIA BASMULUI ȘI FUNCȚIA METAFORICĂ TEXTUALĂ A *DRUMULUI*

1. Morfologia basmului
2. Traseele metaforice ale structurii de suprafață a basmului

3. Funcțiile personajelor în *Povestea lui Harap-Alb*
4. Funcțiile metaforice în articularea sensului textual: ipostazele drumului în *Povestea lui Harap-Alb*
 - 4.1. Valențe de sens ale drumului în *diaforic*
 - 4.2. Sensurile drumului în *endoforic*
 - 4.3. Drumul ca traseu semantic al transgresiunii în *epiforic*
5. Concluzii

Capitolul IV: STRATEGII SEMANTICE METAFORICE ÎNTR-O POVESTIRE A LUI ION CREANGĂ: *POVESTEA LUI STAN-PĂȚITUL*

1. Câteva repere teoretice
2. Strategia diaforică
3. Strategia endoforică
 - 3.1. Suspendarea contextului referențial
 - 3.2. Suspendarea fundalului
4. Strategia epiforică
5. Concluzii

Concluzii

Indice

Bibliografie

CUVINTE-CHEIE

Lingvistică integrală, semantica cognitivă, metaforă, metaforă conceptuală, schemă imagistică, teoria poeziei discursive, metaforă nucleară, articularea sensului, creație de sens și de lumi, nucleu generativ, strategii semantice, câmp referențial, cuante referențiale, funcțiile personajelor.

Lucrarea noastră și-a propus o investigație semantică la nivelul textului, în cadrul teoretic al paradigmei integraliste, și s-a focalizat asupra rolului metaforei în articularea sensului textual. Ne-am oprit asupra *Poveștilor* și *Povestirilor* lui Ion Creangă, datorită bogăției câmpului factual pe care scrierile sale îl pun la îndemâna oricărui cititor dispus să interpreteze opera sa pe o altă pistă de angajare hermeneutică, diferită de cea clasică. Obiectivul principal al cercetării noastre a fost acela ***de a urmări funcțiile semantice ale metaforelor în opera lui Ion Creangă și contribuția acestora la construcția sensului textual***. În teza noastră am întreprins o analiză de ansamblu a structurilor metaforice constitutive textualității literare, din perspectiva mijloacelor de realizare și a funcțiilor lor specifice în realizarea sensului și a viziunii basmelor și povestirilor. Demersul investigațional s-a orientat și în sensul explorării unor metafore articulatorii, din „nucleele generative” ale textelor abordate.

Obiectul cercetării noastre l-a constituit textul „***Poveștilor***” (sub această denumire generică am tratat basmele și povestirile fantastice): *Soacra cu trei nurori*, *Capra cu trei iezi*, *Punguța cu doi bani*, *Dănilă Prepeleac*, *Povestea Porcului*, *Povestea lui Stan Pățitul*, *Povestea lui Harap-Alb*, *Fata babei și fata moșneagului*, *Ivan Turbinca*; și al ***Povestirilor***: *Poveste (Prostia omenească)*, *Moș Nichifor Coțcariul*, *Povestea unui om leneș*, *Moș Ion Roată*, *Popa Duhu*, *Ioan Roată și Vodă Cuza*.

1. *Introducere*

Secțiunea care deschide, propriu-zis, lucrarea noastră este divizată în câteva părți care au rolul de a clarifica în cât mai mare măsură premisele de la care am pornit, instrumentele pe care am intenționat să le folosim și obiectivele pe care ni le-am propus. Astfel, în *Scurt istoric al investigării problemei*, am făcut o prezentare succintă a principalelor perspective implicate în studierea metaforei în opera lui Ion Creangă.

Am expus cele patru direcții de cercetare ce cuprind dimensiunea metaforică a artei literare a prozatorului român. Prima semnalare a ocurențelor metaforice vizează *metafora idiomatică* – i.e., care provine din expresiile idiomatiche – și îi aparține lui Iorgu Iordan. A doua direcție de investigație, cea a prezenței unor *metafore populare*, este pe larg ilustrată în volumul monografic al lui G. I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*. Autorul descoperă, în seriile sinonimice reperate în texte, bogăția metaforică a acestora, făcând și un studiu comparativ între „palierul” narativ și cel dialogat. Al treilea tip de metafore, care s-ar impune unei explorări sistematice, este cel al *metaforelor nucleare*. Cel dintâi exeget care identifică o „metaforă nucleu”, în terminologia noastră, este G. Munteanu. Criticul relevă, în *Păcală*, metafora „hiperbolizată dialogic”, a *viziunii lumii ca spectacol*. Această metaforă ar fi *rezultatul unui drum*, dar și *mijlocul ce duce spre un asemenea rezultat*. În opinia lui G. Munteanu, *metafora drumului* reprezintă principiul de structurare a întregii opere „crengiste”. În lucrarea *Creangă înainte de Creangă*, M. Bertea preia explorarea celor două metafore fundamentale, menționate și le denuște „*metafore nucleare*”. *Poveste* este primul text, în creația lui Creangă, în care apare *metafora drumului și a lumii ca spectacol*. *Metafora drumului* este, în același timp, „metafora epică” a unei „aventuri a cunoașterii umane”.

În subcapitolul *Câteva repere teoretice actuale în studiul metaforei*, am prezentat succint cele două doctrine actuale predominante de investigare a domeniului metaforicului: prima ilustrată de hermeneutica filosofică a lui Paul Ricoeur, care integrează „imaginația metaforică” în spațiul funcției limbajului, și a doua, ilustrată de direcția semanticii cognitive a lui G. Lakoff, care încadrează fenomenul metaforic (nediferențiat) într-un spațiu cognitiv primordial.

Studiul lui Ricoeur (*Metafora vie*) este o încercare de legitimare a teoriei metaforei-enunț într-un raport de opoziție ireductibilă cu teoria metaforei-cuvânt. Metafora apare ca o „strategie de discurs”, care „apără și dezvoltă puterea *euristică* desfășurată de *ficțiune*”. Această poziție îl situează pe Ricoeur în opoziție cu Aristotel, care definește metafora pe baza unei semantici ce ia drept unitate de bază cuvântul (concepție valabilă pentru toată gândirea occidentală ulterioară). Metaforicul e definit printr-o operație logică menită să o învâluie pe cea analogică. Ricoeur vorbește despre o logică a asemănării care e cuprinsă în predicăție. Hermeneutul nu ia în considerare cele două tipuri de metaforă, dissociate de Blaga (*lingvistică și poetică*), pe care le

identifică. Predicația copulativă nu înseamnă identitatea între termeni, ci predică subsumarea de clase denotaționale.

Demnă de atenție ni s-a părut și teoria cognitivă a metaforei, care susține faptul că metaforele nu sunt *expresii* metaforice, ci structurării metaforice, ale conținutului, adică metafore conceptuale ce exprimă termenii abstracti prin concepte concrete pregnant configurate din perspectivă schematic-imagistică. Convingerea acestor teoreticieni este că metaforele conceptuale au rădăcini adânci în experiența primară, prelingvistică. Teoria lakoviană spulberă ideea că metafora este doar un fapt de expresie care poate fi simetrizat cu ușurință în limbaj. Și această doctrină are deficiențe majore. Punctul slab, atât în ceea ce privește semnificația lingvistică, cât și modul metaforic de a vorbi, este acela de a concepe limba ca deja dată, ca produs (*ergon*). Nu se face, nici aici, diferențierea netă între cele două tipuri de metafore – metafora din cadrul limbajului și cea din textul poetic –, diferențiere considerată neesențială. Un alt aspect al acestei abordări îl reprezintă convingerea că creația poetică trebuie să țină seama de un fundal care ar corespunde cunoașterii noastre intuitive asupra lumii, pe care Lakoff și Johnson îl numesc „*Marele Lanț al Ființei*” și care ar direcționa gândirea metaforică umană, inclusiv în creația lumilor fanteziei. În legătură cu rolul constitutiv al schemelor imagistice, cognitiștii nu greșesc, ci absolutizează reducând totul la emergența „corporală” a acestora.

În contextul acestor preocupări, cel mai important aspect de care nu s-a ținut cont în teoriile abordate este că metaforele dintr-un text literar funcționează diferit față de metaforele din limbaj. Metafora din planul limbajului descrie (re-descrie) lumea, iar metaforele din planul textului spun ceva despre această lume, ajungând până la a crea lumi noi.

Am încheiat *Introducerea* cu secțiunea *Cadrul conceptual al cercetării*. Aici am expus și justificat opțiunile făcute pentru semantica integrală a textului. Această doctrină oferă cel mai potrivit cadru conceptual pentru a valoriza contribuțiile din metaforologie, în perspectiva unei distincții clare între metafora lingvistică și cea poetică. Premisele teoretice asumate de noi au avut în vedere contribuția coșeriană la sistematizarea domeniului metaforicii vorbirii, reprezentată, în primul rând, prin studiul *Creația metaforică în limbaj*. În acest studiu, Coșeriu sesizează caracterul creator și cognitiv al metaforei din vorbire, precizând și consecințele adoptării ei de către tradiția lingvistică a comunității, pentru ca, în final, să ofere o structurare a

„câmpului” metaforicii vorbirii prin stabilirea unor „serii” metaforice universale, organizate pe patru niveluri fundamentale. Metafora „din limbaj” este o manifestare a *creativității în limbaj*. Funcția acestei metafore este de *a structura experiența în lumea dată, în și prin mijloace lingvistice*. Dat fiind faptul că investigația noastră vizează și modul în care funcțiile metaforei în text trasează sau consolidează liniile de forță ale construcției de sens, ne-am concentrat atenția asupra metaforei din planul textual, a cărei finalitate este total diferită, căci se depășește palierul designațional legat de experiență sensibilă, evoluând către o interpretare a lumii și o reconfigurare a „designatului”.

2. Aspecte ale semanticii metaforice în textele „poveștilor” lui Ion Creangă

În această secțiune din lucrarea noastră, ne-am propus deschiderea investigației printr-un survol ilustrativ asupra întregului câmp de ocurențe metaforice întâlnit în basmele și povestirile lui Creangă și o primă identificare a principalelor aspecte care definesc funcționalitatea acestor ocurențe în textul marelui povestitor. Am adoptat ca punct de plecare, astfel, o foarte succintă asumare (provizorie) a criteriilor, acceptate de întreaga tradiție a studiilor din acest domeniu, privind structurile interne *formale* (lexico-gramaticale), caracteristice fenomenului metaforic în general. Pornind de la această grilă formală, am urmărit, apoi, o ilustrare cât mai bogată a modului cum se manifestă aceste structuri în configurarea textuală a „poveștilor” lui Creangă. În câmpul luxuriant al ilustrărilor metaforice, am observat diferența dintre metaforele vorbirii populare și valorizarea lor originală în text, pe care am definit-o ca ținând de un proces de resemantizare. Pe această linie, am încercat, apoi, și o primă aproximare a marilor coordonate funcționale (i.e., a posibilelor finalități semantice specifice) pe care structurile formale delimitate și resemantizate sunt chemate să le îndeplinească în procesul de ivire a sensului textual. Ne-am întâlnit, firește, în primul rând cu finalitatea pe care Blaga a definit-o ca „plasticizantă”, dar care se manifestă, acum, nu ca simplă *designație* metaforică, ci în procesul de expresie a *sensului*.

În analiza pe care am întreprins-o în subcapitolul *Valorizarea metaforei idiomatice*, bogăția materialului a impus prezentarea unui eșantion cât mai extins de ocurențe metaforice pentru a ilustra, în primul rând, densitatea metaforelor în text, prin raportare la frecvența lor în limba română vorbită. Sursa principală a metaforelor a constituit-o, după cum s-a văzut, limbajul „popular”, din care autorul a extras un

eșantion bogat și reprezentativ de metafore. Ele au fost captate în text și, astfel, au obținut valori semantice noi. Am constatat că lanțurile metaforice contribuie fie la designarea unor fapte textuale noi, pregnant evidențiate în lumea basmelor, fie la instituirea unor intenții vădit ironice sau a unor stări sufletești ireductibile ale personajelor. Metaforele textualizate au probat, așadar, afirmația potrivit căreia finalitatea lor este tocmai creația de sens și „lume”, dincolo de aportul minor în sfera expresivității locale. Astfel, apariția seriilor metaforice ale iubirii, ale „violentei”, imprecățiile, ironiile, zicătorile și proverbele reperabile în stratul textual dialogat (nu în cel narativ!) al basmelor și povestirilor angajează conexiuni explicite și implicite, care facilitează și contribuie la asocierea, într-un mod specific, a planului sintactic cu cel semantic în vederea articulării sensului textual.

O secvență aparte a fost consacrată focalizării analitice asupra câtorva expresii caracteristice pentru scriitura lui Creangă („foc de harnică”, expresiile metaforice ale ironiei și cele ale panteonului malefic).

În sfârșit, secțiunea cea mai dezvoltată a acestui prim capitol, *Structuri semantice cognitive*, a încercat o repunere a întregii probleme în dezbatere, pornind de la o platformă diferită de cea a abordării formale (lexico-gramaticale) tradiționale. Mai exact, ne-am situat pe poziția care domină, de fapt, cercetările actuale pe plan internațional și am propus o reformulare a sporului de conținut adus de metaforă în termenii teoriei schemelor imagistice și a conceptelor metaforice din semantica cognitivă. Fără să ne asumăm aceste implicații de ordin epistemologic și lingvistic principial, am încercat să punem în evidență două scheme imagistice care ni s-au părut relevante pentru basmele lui I. Creangă, și anume: *Sursă – Traseu – Țintă* și *Containerul*. Utilizarea acestor noi concepte operaționale s-a justificat, în lucrarea noastră, numai prin înscrierea în perspectiva teoretică mai cuprinzătoare și mai profundă a integralismului lingvistic și poetic.

3. Aspecte ale semanticii metaforice în proverbe

Acest capitol al cercetării noastre tratează dintr-o altă perspectivă, decât cea tradițională, unitățile paremiologice din basmele și povestirile lui Ion Creangă. Am identificat funcțiile specific textuale ale proverbelor și ale expresiilor paremiologice din textele analizate. Aceste unități pretextuale ale limbii române, recuperate și reperate în spațiul textualității literare au fost investigate, valorificând sugestiile

teoretice ale semanticii cognitive în domeniul metaforicii, deoarece această direcție ne-a oferit posibilități descriptive adecvate, iar contribuțiile ei majore la cercetarea metaforei au fost recuperate și amorsate cadrului teoretic integralist.

Conform semanticii cognitive, proverbele sunt forme minimale de „poezie”, ce se întemeiază pe „decolarea” de pe o imagine a lumii. Înțelegem proverbele metaforic printr-un proces de proiecție de la o sursă la o țintă, prin respectarea *principiului invarianței cognitive*, în sensul că există o cartare metaforică ce nu violează structura schemei de nivel generic a țintei. Ținta este implicită, sau, uneori, explicită. Procesul are loc printr-o proiecție metaforică de la nivelul specific la nivelul generic al sursei, care apoi este proiectat ținând loc de nivel generic al țintei. „Modelul cognitiv”, numit *Marele Lanț al Ființei*, joacă un rol foarte important în ghidarea înțelegerii proverbelor. *Marele Lanț al Ființei* este o scală sau o ierarhie a formelor de ființă, a proprietăților lor, precum și manifestările lor specifice în lume, organizată pe mai multe paliere. Modelul cultural al *Marelui Lanț* se referă, în primul rând, la trăsături și comportament, iar legătura între niveluri se stabilește doar cu ajutorul nivelurilor trăsăturilor și ale comportamentului. Acest model este construit intuitiv și prezintă o imagine globală intuitivă care se presupune a fi adânc înrădăcinată în mintea noastră încă din experiențele primare.

Lakoff și Turner, autori ai acestei teorii, susțin că pentru a înțelege proverbele este esențial să combinăm teoria sensului comun, a „*naturii lucrurilor*”, cu *Marele Lanț* și astfel să rezulte o teorie complexă care să explice cum funcționează lucrurile în lume. La acestea se adaugă metafora **GENERICUL ESTE SPECIFIC** și **Maxima Cantității**. Deși toate aceste patru „ingrediente” există separat, împreună ele conlucrează în armonie pentru a ne furniza interpretarea proverbelor. Aceste patru componente, luate în ansamblu, alcătuiesc „*METAFORA MARELUI LANȚ*”. Proverbele pot avea o mulțime de posibilități de interpretare, în funcție de încadrarea care li se aduce. Dar aceasta nu înseamnă că orice citire este posibilă. Toate interpretările sunt ghidate de o singură metaforă de nivel generic – „*METAFORA MARELUI LANȚ*”. Posibilitățile de interpretare sunt acelea în care trăsăturile și comportamentul de la nivelele superioare ale *Marelui Lanț* sunt înțelese în termenii trăsăturilor și comportamentului de la nivelele inferioare.

În demersul nostru, am exemplificat modul de funcționare a proceselor creatoare în proverbe și am demonstrat că aceste procese au loc, într-adevăr, ca

„instanțieri” ale *modelului cognitiv global*. Am selectat proverbele din basme și povestiri și le-am grupat în funcție de domeniul-țintă. Un asemenea tip de cercetare ne-a oferit teren pentru urmărirea redării unui singur domeniu-țintă prin diferite domenii-sursă. Am încercat să efectuăm și câteva analize textuale, după modelul metaforei de nivel generic, *GENERICUL ESTE SPECIFIC*, și să demonstrăm cum funcționează acest tip de structură în textele selectate. Această metaforă ne permite să înțelegem o întreagă categorie de situații în termenii unei situații particulare.

În această ordine de idei, cercetarea noastră a confirmat două aspecte fundamentale ale utilizării proverbelor în textele analizate: mai întâi, faptul că proverbele sunt unități semantice deja fixate în tradiția unei comunități lingvistice; apoi, faptul că actualizarea lor ca unități semantice, prin plasarea într-un anumit context, diferit de acela al vorbirii curente, conduce, deseori, fie la rejuvenarea și resemantizarea lor prin încărcarea cu valori semantice noi, fie la accentuarea valorilor lor semantice convenționalizate.

4. *Articularea sensului în „Povestea lui Harap-Alb”. Morfologia basmului și funcția metaforică textuală a drumului*

Capitolul III al lucrării a urmărit articularea sensului în *Povestea lui Harap-Alb*, valorificând aportul teoretic în „*morfologia basmului*” al formalistului rus V. I. Propp și conceptele fundamentale ale *poeziei discursive* elaborate în cadrul mai vast al proiectului de poezie a culturii de către profesorul M. Borcilă. Astfel, *funcțiile* care structurează schema prototipică de organizare a basmului au fost coroborate cu conceptul de *metaforă nucleară* din teoria poeziei discursive.

În studiul său, *Morfologia basmului*, Propp urmărește *cum funcționează* basmul fantastic ca dispozitiv. El substituie termenul de *motiv* (în accepțiunea *Poeticii subiectelor*) prin *funcție* definită ca *acțiune semnificativă* a unui personaj, având urmări în desfășurarea narativă. Identificarea *funcțiilor* are loc pe un corpus de 100 de basme fantastice rusești. Pe această cale, se ajunge la 31 de *funcții* și o *situație inițială*. În definirea *funcțiilor*, nu se ține seama de personajul care le îndeplinește, ci se ia în considerație semnificația funcției respective în desfășurarea povestirii. Pentru Propp, *funcțiile* alcătuiesc temelia organizării narrative. Personajele care îndeplinesc anumite funcții pot fi ușor înlocuite prin altele, de multe ori substituirile având propriile motivări extrem de complexe. Într-o astfel de succesiune poate fi reperată o serie de

transformări multidirecționale. Vorbind despre formele încercărilor eroului, care sunt esențiale în inițierea personajului principal, constatăm că ele urmăresc un scop bine precizat, formulat la începutul basmului prin prorocirea Sfintei Dumunici. Schema lui Propp surprinde, din unghiul său propriu, faptul că în cadrul textului narativ combinarea secvențelor poate fi exprimată prin formule sintetice la un nivel mai abstract.

Am prezentat, în acest context, în mod succint câteva aspecte și coordonate generale ale concepției actuale asupra *poezei discursive* (pe care le-am reluat și dezvoltat, apoi în ultimul capitol). Conform acestei abordări, articularea sensului într-un text poetic poate fi urmărită prin intermediul a trei strategii semantice metaforice: strategia *diaforică*, strategia *endoforică* și strategia *epiforică*. Strategiile semantice metaforice operează asupra unităților textuale ce se constituie pe trei *niveluri ale creației de sens*: al *cuantelor referențiale*, al *câmpurilor referențiale* și cel al *nucleului generativ*. În poezia discursivă, *metafora nucleară*, i.e., *nucleul generativ*, constituie nivelul primar al textului narativ, de la care, prin strategiile *dia-*, *endo-*, *epiforice*, se dezvoltă întreaga narațiune.

Am considerat *linia directoare* din planul logic al basmului, în accepțiunea lui Propp, ca fiind cel puțin tangentă cu cea care se dezvoltă din desfășurarea nucleului metaforic al basmului în / prin sensul textual. Basmul, în general, fiind structurat semantic, este constituit din relații *funcționale*, cu rezerva că nu avem a face cu *norme* ale dinamicii prototipice, dezvoltate creativ în fiecare text. Aceste relații *funcționale* constituie câmpuri semantice și operează în basm la toate nivelurile, având repercusiuni de la nivelul lexicomic până la cel semantic global, chiar dacă în abordarea formalistă acestea rămân nedefrișate. Nu putem izola compoziția funcțională a basmului de mișcarea de creație a conținutului, care duce de la semnificațiile lexicale, prin articularea multiplă *dia-*, *endo-*, *epiforică*, la sensul textual global.

Urmărită în ansamblul dinamicii semantice a textului, *metafora drumului*, prezentă, de altfel, în toate basmele și povestirile lui Ion Creangă, își relevă specificul său simbolic-mitic. Este o metaforă trans-semnificațională și are funcție textuală articulatorie în dinamica de profunzime a textului. *Drumul* parcurs de crăișor are dublă semnificație. Pe de o parte, este un *drum* geografic, plin de primejdii și de încercări impuse, ce duce spre o împărăție, un *drum* ireversibil. Pe de altă parte, este un *drum*

plin de obstacole și labirinturi, ce duce *în sus*, reprezentând, în același timp, o purificare spirituală, o ascendere de la treapta de profan la cea de inițiat / sacru.

5. *Strategii semantice metaforice într-o povestire a lui Ion Creangă: „Povestea lui Stan-Pășitul”*

Acest ultim capitol al tezei de doctorat investighează metafora nucleară din povestirea fantastică *Povestea lui Stan-Pășitul*, conform modelului explicativ al dinamicii semantice *dia-*, *endo-*, *epiforice*, capabilă să dea seama de articularea sensului în textele literare.

Mai întâi, am prezentat cadrul conceptual care ne-a ghidat în această secțiune a lucrării noastre. Criteriile de orientare a sensului textual, pornind de la nucleul generativ, se elaborează în funcție de specificul textului literar artistic. Soluția propusă se sprijină pe disocierea fundamentală a proceselor metaforice, care a fost propusă în filosofia lui L. Blaga. Disocierea între două tipuri metaforice, „plasticizantă” și „revelatoare”, servește la tipologizarea textelor poetice după anumite criterii intern-semantice. Cele două funcții elementare ale metaforei („plasticizantă” și „revelatoare”) sunt (re)interpretate ca „tipuri fundamentale de funcții culturale ale textelor poetice”. M. Borecilă propune două categorii funcțional-tipologice fundamentale ale textelor poetice: tipul **A** – această categorie se definește „prin orientare plasticizantă, principiu existențial-axiologic sintactic și model constructiv diagramatic”; tipul **B** – definită „prin orientare revelatoare, principiu existențial-axiologic semantic și model constructiv simbolic”. Fiecare din cele două modele de construcție referențială se particularizează în câte două (sub)tipuri funcționale. Am înscris textul ales în modelul simbolic **BI**, deoarece îl considerăm un *text simbolic-mitic*, întrucât are finalitate „revelatoare”, iar aceasta se realizează în acord cu contextul cultural și mitologic în care se înscrie orizontul de creație al autorului.

Strategia *diaforică* declanșează procesul creator și constă în delimitarea și joncțiunea a două câmpuri semantice incompatibile, a căror coleziune în text determină tensiunea cu fundalul cunoașterii lumii. Prin strategia *endoforică* se încearcă depășirea stării conflictuale instituite în *diaforic*. Saltul semantic din *epiforic* conduce spre proiecția unei lumi imaginative noi, în care cei doi termeni pot coexista. Aceste strategii semantic-poetice conduc spre dislocarea inteligibilului și spre construirea unei lumi dincolo de structurarea prin limbaj a lumii fenomenale.

În momentul *diaforic*, se configurează *nucleul generativ* al textului – *drumul este o inițiere* – prin articularea a două câmpuri referențiale: a) **CR I** – lumea lui Stan, b) **CR II** – împărăția lui Scaraoschi. Acest nucleu metaforic este ipostaziat printr-un model special al lumii referențiale: câmpurile interne de referință sunt „dizanalogice” în raport cu cele fenomenale, sunt construcții care semnalează prezența unei lumi esențiale. În prima parte a povestirii, se configurează două imagini ale *drumului*:

- 1) **Plecarea lui Stan după lemne în pădure**: fără a fi metaforică, această imagine își găsește importanța la nivelul global al macroarticulării sensului, reprezentând **CR I**, al vieții cotidiene, al rutinei. Ulterior, drumul lui Stan va deveni un drum spre „dincolo”, un drum pe care nici nu-l intuiește, care, într-un fel anume, îi schimbă soarta / „drumul”.
- 2) **O cu totul altă ipostază a drumului** apare, în opoziție cu deplasarea anterioară, și care se grupează într-un **CR II**, deschis prin existența dublă, misterioasă a diavolului.

Prin al doilea moment al articulării metaforice, se trece de la contextul referențial tensional, instituit prin irumperea stihilor, la un alt context referențial, în care tensiunea este evitată. Un rol important în această parte a povestirii îl joacă sluga lui Stan. Configurarea conținutului specific al acestui personaj poate fi urmărită pe două niveluri, respectiv, ancorată în două contexte: în primul rând, nivelul mitic din care provine, înglobând toată lumea infernală (**CR II**); iar în al doilea rând, nivelul credințelor și al practicilor comunității în care a descins (**CR I**); în cadrele apariției în comunitate, el face transformări, construind o lume (**CR III**) care *este străină* satului și care aparține unui singur individ, de data aceasta, ca prototip uman. Casa alcătuiește o altă lume, o altă „viață”. Ea deschide înspre o lume posibilă, dincolo de lumea dată experiențial, o lume perspectivată prin cunoașterea în orizontul „misterului”. Transfigurarea metaforică însă, ca trecere la un nivel mai profund al sensului, se va realiza după ce Chirică recrează casa lui Stan și hotărăște că este timpul ca și stăpânul său să se însoare. Preocuparea pentru perfecțiune se desfășoară, treptat, într-o întreagă rețea a valorilor de sens ce devine semnificativă pentru transfigurarea metaforică a lui Chirică, însemn al unui mister – funcție dominantă și decisivă pentru ceea ce am numit *drumul* lui Stan/Ipate. Toate acestea ne-au permis să considerăm acest personaj drept elementul metaforic-cheie prin care se realizează conexiunea între cele trei câmpuri

referențiale ale textului și care funcționează și ca un catalizator, și ca o călăuză, pe calea transgresiunii dintre câmpuri.

În momentul epiforic, elementele lumii textului, suportând transformări de-a lungul întregii narațiuni, nu și-au mai păstrat „conținuturile” inițiale, ci revelează dimensiuni ascunse, misterioase: Ipate a devenit Stan Pățitul, femeia este asociată perioadei edenice, iar dracul își redobândește statutul de diavol „cu drepturi depline”.

În concluzie, credem că modelul de analiză textuală propus demonstrează convingător modul în care metafora își îndeplinește în text rolul – mult mai important decât unul decorativ, retoric – prin participarea esențială la construcția sensului textual.

6. Concluzii

La capătul demersului și al traseului nostru investigativ, sperăm că obiectivul principal, pe care ni l-am propus la început a fost atins. Rezultatele cercetării pot avea, credem, implicații teoretice mai generale, dar și consecințe practice pentru caracterizarea textelor studiate. Am consemnat, cel puțin, în fiecare capitol în parte, câteva direcții posibile de abordare a problemelor cu care se confruntă cercetarea lingvistică și poetică a textelor marelui clasic în stadiul ei actual.

Analizele prezentate în lucrarea noastră conduc spre următoarele concluzii mai generale:

1. În aceste texte, se atestă două funcții metaforice distincte:

I - *funcția lingvistică*, care valorizează specificul vorbirii populare și contribuie la pecetea stilistică a autorului;

II - *funcția de participare la construcția sensului*:

a) în articularea unitară a microtextelor prin procedura metaforică (a se vedea proverbele);

b) prin participarea la instituirea nucleului generativ al unor povestiri fantastice (unde putem vorbi chiar de o *funcție specific poetică*);

c) prin participarea la articularea globală a sensului unui întreg text și realizarea dinamicii lui metaforice.

2. Metaforele sunt resemantizate la nivelul sensului: ele nu sunt simplu

reproduse, ci valorificate original pentru crearea sensului. Prin alianță cu parametrii formali generici, se confirmă rolul crucial, pe care îl joacă dimensiunea metaforică în strategiile semantice ale textului la nivel global.

BIBLIOGRAFIE

- Andriescu 1956 = Al. Andriescu, *Valoarea stilistică a expresiilor idiomatice*, în *Studii și cercetări științifice. Filologie*, Anul VII, Editura Academiei R. P. R., Iași, 1956, p. 63-76.
- Apostolescu 1978 = Mihai Apostolescu, *Ion Creangă între marii povestitori ai lumii*, Editura Minerva, București, 1978.
- Bachelard 1938/1989 = Gaston Bachelard, *Psihanaliza focului*, trad. de L. R. Munteanu, pref. R. Munteanu, Editura Univers, București, 1989.
- Bahtin 1975/1982 = M. Bahtin, *Probleme de literatură și estetică*, trad. de Nicolae Iliescu, Editura Univers, București, 1982.
- Balázs 2003 = Balázs Lajos, *Folclor. Noțiuni generale de folclor și poetică populară*, Scientia Kiadó Kolozsvár, 2003.
- Bernea 1985 = Ernest Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești. Contribuții la reprezentare spațiului, timpului și cauzalității*, Editura Cartea Românească, București, 1985.
- Berteza 2001 = Mircea Berteza, *Creangă înainte de Creangă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001.
- Biblia 2001 = *Biblia sau Sfânta Scriptură*, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- Bîrlea 1979 = Ovidiu Bîrlea, *Poetică folclorică*, Editura Univers, București, 1979.
- Blaga 1937/1969 = Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*, în Blaga 1969, p. 259-396.
- Blaga 1957 = Lucian Blaga, *Din lirica universală*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1957.
- Blaga 1969 = Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969.
- Blaga 1990 = Lucian Blaga, *Studiul proverbului*, în *Zări și etape*, Editura Minerva, București, 1990, p. 251-253.
- Blaga 1995 = Lucian Blaga, *Opera poetică*, Editura Humanitas, București, 1995.

- Bobăilă 2010 = Iulia Bobăilă, *Metafora și articularea sensului. Aplicații la lirica lui Octavio Paz, teză de doctorat, 2010.*
- Boc 2007 = Oana Boc, *Textualitatea ,poetică' și lingvistica integrală. O abordare funcțional-tipologică a textelor lirice ale lui Arghezi și Apollinaire,* Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2007.
- Bogrea 1971 = Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971.
- Borcilă 1972 = Mircea Borcilă, *Aspecte ale unei sinteze teoretice în stilistică,* în „Cercetări de lingvistică”, anul XVII, nr. 2, Cluj, 1972, p. 309-321.
- Borcilă 1981 = Mircea Borcilă, *Types sémiotiques dans la poésie roumaine moderne,* în Miclău, Marcus (eds.), *Sémiotique roumaine,* Université de Bucharest, 1981, p. 19-35.
- Borcilă 1987a = Mircea Borcilă, *Contribuții la elaborarea unei tipologii a textelor poetice,* în „SCL”, anul XXXVIII, nr. 3, București, 1987, p.185-195.
- Borcilă 1987b = Mircea Borcilă, *Paradoxul funcțiilor metaforice în poezia lui Blaga,* în „Tribuna”, 4 iunie, 1987, p. 2.
- Borcilă 1993 = Mircea Borcilă, *Teoria blagiană a metaforicii „nucleare”,* în „Steaua”, nr. 9, 1993, p. 59.
- Borcilă 1994 = Mircea Borcilă, *Semantica textului și perspectiva poeziei,* în „Limbă și literatură”, vol. II, 1994, p. 33-38.
- Borcilă 1995a = Mircea Borcilă, *Geneza sensului și metaforica culturii,* în *Centenar Lucian Blaga. 1895-1995. Zilele „Lucian Blaga”,* ediția V, Societatea culturală „Lucian Blaga”, Cluj Napoca – Paris, mai 1995, p. 4.
- Borcilă 1995b = Mircea Borcilă, *Soarele, lacrima Domnului,* în vol. *G.I.Tohăneanu – 70,* Editura Amfora, Timișoara, 1995, p. 92-105.
- Borcilă 1996 = Mircea Borcilă, *Bazele metaforicii în gândirea lui Lucian Blaga,* în „Limbă și literatură”, XLI, vol. I, București, 1996, p. 28-39.
- Borcilă 1997a = Mircea Borcilă, *Dualitatea metaforicului și principiul poetic,* în *Eonul Blaga. Întâiul veac,* Editura Albatros, București, 1997, p. 263-283.
- Borcilă 1997b = Mircea Borcilă, *Între Blaga și Coșeriu. De la metaforica limbajului la o poetică a culturii,* în „Revista de filozofie”, XLIV, nr. 1-2, 1997, p. 147-163.

- Borcilă 1997c = Mircea Borcilă, *'Marele lanț al ființei'. O problemă de principiu în poetica antropologică*, în „Limbă și literatură”, XLII, II, București, 1997, p. 13-19.
- Borcilă 1997d = Mircea Borcilă, *The Metaphoric Model in Poetic Texts*, în *Text and Style, Szöveg es stílus, Text și stil*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997, p. 97-104.
- Borcilă 2000 = Mircea Borcilă, *Repere pentru o situare a poeziei culturii*, în *Meridian Blaga. Comunicări prezentate la simpoziunile științifice anuale (1996-1999)*, Cluj, Casa Cărții de Știință, 2000, p. 22-37.
- Borcilă 2001a = Mircea Borcilă, *A Cognitive Challenge to Mythopoeitics*, în *Un hermeneut modern. In honorem Michaelis Nasta*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2001, p. 97-102.
- Borcilă 2001b = Mircea Borcilă, *Eugeniu Coșeriu și bazele științelor culturii*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, nr. 4-6, 1999-2001, p. 37-47.
- Borcilă 2003 = Mircea Borcilă, *Lingvistica integrală și fundamentele metaforologiei*, în „Dacoromania”, Serie nouă, VII-VIII, Cluj-Napoca, 2002-2003, p. 47-77.
- Borcilă 2011 = Mircea Borcilă, *Resurecția mitului în studiile integraliste*, în *Caietele de la Putna*, 4, IV – 2011, Editura Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, p. 158-167.
- Boutière 1930/1976 = Jean Boutière, *Viața și opera lui Ion Creangă*, trad. și prefață de C. Ciopraga, Editura Junimea, Iași, 1976.
- Braga 1987 = Ion Creangă, *Povești și povestiri*, Postfață și Bibliografie de Mircea Braga, Editura Minerva, București, 1987.
- Bratu 1968 = Savin Bratu, *Ion Creangă*, Editura Tineretului, București, 1968.
- Brătulescu 1972 = Monica Brătulescu, *Câteva tipuri de metaforă în folclor*, în *Poetică și stilistică*, Editura Univers, București, 1972, p. 81-93.
- Brooke-Rose 1958 = Christine Brooke-Rose, *A Grammar of Metaphor*, Secker&Warburg, London, 1958.
- Brunel 1998 = Pierre Brunel, *L'imaginaire du secret*, ELLUG Université Stendhal, Grenoble, 1998.
- Camilar 1964 = Eusebiu Camilar, *Rădăcinile*, în „Tribuna”, VIII, nr. 52, 24 dec., Cluj, 1964, p. 4-5.

- Caracostea 2000 = Dumitru Caracostea, *Expresivitatea limbii române*, Editura Polirom, București, 2000.
- Cassirer 1994 = Ernst Cassirer, *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*, Editura Humanitas, București, 1994.
- Călinescu 1964/1987 = George Călinescu, *Ion Creangă (Viața și opera)*, Editura Eminescu, București, 1987.
- Călinescu 1965 = George Călinescu, *Estetica basmului*, E. P. L., București, 1965.
- Chevalier & Gheerbrant 1995 = Jean Chevalier & Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, I, II, III, Editura Artemis, București, 1995.
- Chiciudean 2004 = Gabriela Chiciudean, *Incursiune în lumea simbolurilor*, Editura Imago, Sibiu, 2004.
- Chițimia 1971 = Ion Constantin Chițimia, *Paremiologie*, în vol. *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, Editura Minerva, București, 1971, p. 239-261.
- Cifor 2000 = Lucia Cifor, *Mihai Eminescu prin cuvinte-cheie*, Editura Fides, Iași, 2000.
- Cifor 2006 = Lucia Cifor, *Principii de hermeneutică literară*, Editura Univ. „A. I. Cuza”, Iași, 2006.
- Cifor 2009 = Lucia Cifor, *Trasee hermeneutice*, Editura Tehnopress, Iași, 2009.
- Ciobanu 1987 = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, Editura Cartea Românească, București, 1987.
- Cioculescu 1997 = Șerban Cioculescu, *Variatăți critice*, Editura Litera, București, 1997.
- Ciopraga 1967 = Constantin Ciopraga, *Expresivitatea lui Creangă*, în *Portrete și reflecții literare*, E. P. L., București, 1967, p. 50-68.
- Ciopraga 1977 = *Ion Creangă interpretat de ...* (Antologie, prefață, tabel cronologic și bibliografie de Const. Ciopraga), Editura Eminescu, București, 1977.
- Coatu 1990 = Nicoleta Coatu, *Sincretism și figură (metaforă descifrată) în relație cu textul oral-folcloric*, în „SCL”, anul XLI, nr. 2, București, 1990, p. 113-125.
- Coatu 1998 = Nicoleta Coatu, *Structuri magice tradiționale*, Editura BIC ALL, București, 1998.
- Coatu 2004 = Nicoleta Coatu, *Metaforă și discurs folcloric*, Editura Arvin Press, București, 2004.

- Constantinescu 1983 = Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*, Tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de Nicolae Constantinescu, Editura Albatros, București, 1983.
- Coseriu 1952/2001 = Eugenio Coseriu, *La creación metafórica en el lenguaje*, în Coseriu 1977, p. 66-102; (*Creația metaforică în limbaj*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, nr. 184-198, 1999-2001, p. 8-26, trad. Eugenia Bojoga).
- Coseriu 1955-56/1989 = Eugenio Coseriu, *Determinación y entorno*, în Coseriu 1962/1989, p. 282-324.
- Coseriu 1962/1989 = Eugeniu Coseriu, *Teoría del lenguaje y lingüística general*, Editorial Gredos, Madrid, 1989.
- Coseriu 1966= Eugeniu Coseriu, *Structure lexicale et enseignement du vocabulaire*, în *Actes du premier Colloque International de Linguistique appliquée*, Nancy, 1966, p. 175-252.
- Coseriu 1967/1991 = Eugenio Coseriu, *Las solidaridades léxicas*, în *Principios de semántica estructural*, p. 143-161 (“Lexikalische Solidaritäten”, în *Poetica, Zeitschrift für Sprach- und Literaturwissenschaft*, herausgegeben von Karl Maurer, I.Band, Heft 3, Juli 1967, S. 293-303).
- Coseriu 1971/1977 = Eugenio Coseriu, *Tesis sobre el tema „lenguaje y poesía”*, în Coseriu 1977, p. 201-207.
- Coșeriu 1973/2000 = Eugeniu Coșeriu, *Lección de lingvistică generală*, trad. Eugenia Bojoga, Editura ARC, Chișinău, 2000.
- Coseriu 1977 = Eugenio Coseriu, *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística*, Editorial Gredos, Madrid, 1977.
- Coseriu 1977/1991 = Eugenio Coseriu, *Introducción al estudio estructural del léxico*, în *Principios de semántica estructural*, Biblioteca Románica Hispánica, Editoria Gredos, Madrid, 1991.
- Coseriu 1978/1987 = Eugenio Coseiru, *Semántica, forma interior y estructura profunda*, în *Gramática, semántica, universales. Estudios de lingüística funcional*, Biblioteca Románica Hispánica, Editoria Gredos, Madrid, 1987.
- Coseriu 1979 = Eugenio Coseriu, «*Tenir Dieu par les pieds*», în *Mélanges d'études*

romanes offerts à Leiv Flydal, Etudes Romanes de l'Université de Copenhague, **Revue Romane** numéro spécial 18, 1979.

- Coseriu 1981/1997 = Eugenio Coseriu, *Linguistica del testo. Introduzione a una ermeneutica del senso*, La Nuova Italia Scientifica, Roma, 1997.
- Coseriu 1987/1992 = Eugenio Coseriu, *Sp. No cabe duda, Rom. Nu încape îndoială – pentru utilitatea unei frazeologii a romanisticii comparate* [*Sp. No cabe duda, Rum. Nu încape îndoială. Zur Notwendigkeit einer vergleichenden romanischen Phraseologie*, 1987], în „Forum”, an. XXXIV, nr. 5-6, 1992, p. 69-75.
- Coseriu 1988/1992 = Eugenio Coseriu, *Competencia lingüística. Elementos de la teoría del hablar*, Editorial Gredos, Madrid, 1992.
- Coșeriu 1994 = Eugeniu Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Iași, 1994.
- Coșeriu 2000/2010 = Eugeniu Coșeriu, *Orationis fundamenta. Rugăciunea ca text*, trad. de Andreea Grinea, în *Transilvania*, an. XXXIX, nr. 9, septembrie 2010, p. 1-12.
- Coseriu 2002 = Eugenio Coseriu, *Prolusione. Orationis fundamenta: La preghiera come testo*, în *I quattro universi di discorso. Atti del Congresso Internazionale „Orationis Millennium”*. L'Aquila, 24-30 giugno 2000, a cura di Giuseppe de Gennaro S. I., Libreria Editrice Vaticano, Città del Vaticano, p. 24-47 și *Bilancio provvisorio. I quattro universi di discorso*, p. 524-532.
- Coteanu 1985 = Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, vol. II, *Limbajul poeziei culte*, Editura Academiei R. S. România, București, 1985.
- Creangă 1989 = Ion Creangă, *Opere*, vol. I-II, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1989.
- Crețu 1987 = Nicolae Crețu, *Ion Creangă și energia limbajului*, în „Convorbiri literare”, 93, nr. 3, 1987, p. 3-8.
- Cristea 1970 = Valeriu Cristea, *Cruzimea la Creangă*, în vol. *Interpretări critice*, Editura Cartea Românească, București, 1970.
- Cristea 1979 = Valeriu Cristea, *Spațiul în literatură*, Editura Cartea Românească, București, 1979.
- Cristea 1989 = Valeriu Cristea, *Despre Creangă*, Editura Litera, București,

- 1989.
- Cristea 1999 = Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1999.
- Diaconu 2002 = Mircea A. Diaconu, *Ion Creangă – nonconformism și gratuitate*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- Dimitrescu 1957 = Florica Dimitrescu, *Locuțiunile verbale în limba română*, Editura Academiei R. P. R., București, 1958.
- Di Nola 1987/2001 = Alfonso M. Di Nola, *Diavolul. Chipurile, isprăvile, istoria Satanei și prezența sa malefică la toate popoarele din Antichitate până astăzi*, Editura BIC ALL, București, 2001.
- Dorcescu 1975 = Eugen Dorgescu, *Metafora poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1975.
- Dragoș 2001 = Elena Dragoș, *Funcții argumentative ale enunțurilor autonome*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologia”, anul XLVI, nr. 3, Cluj-Napoca, 2001, p. 49-58.
- Dumistrăcel 1980 = Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
- Dumistrăcel 2001 = Stelian Dumistrăcel, *Până-n pînzele albe. Dicționar de expresii românești*, Institutul European, Iași, 2001.
- Dumitrescu-Bușulenga 1963 = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Ion Creangă*, E. P. L., București, 1963.
- Dumitru 1995 = Eugenia Dumitru, *Structuri arhaice în basmul cult: „Povestea lui Harap-Alb” de Ion Creangă*, în „Limbă și literatură”, anul XL, vol. II, 1995, București, p. 94-98.
- Dună 1996 = Ion Creangă, *Amintiri din copilărie. Povești. Povestiri*, aprecieri critice de Monica Dună, studiu introductiv și comentarii de Ion Dună, Editura Floarea Darurilor, București, 1996.
- Eliade 1992 = Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, Editura Humanitas, București, 1992.
- Evseev 2001 = Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001.
- Farmer 1999 = David Hugh Farmer, *Dicționar al sfinților*, trad. M. C. Udma și E. Burlacu, Editura Univers enciclopedic, București, 1999.

- Fontanier 1977 = Pierre Fontanier, *Figurile limbajului*, Editura Univers, București, 1977.
- Frențiu 2000 = Rodica Frențiu, *Viețile sfinților. Marginalii la un text hagiografic: Dosoftei, „Viața și petrecerea sfinților”*, Editura Mesagerul, Bistrița, 2000.
- Gânj 2002 = Mihai Laurențiu Gânj, *Cuvânt, limbă și vorbire în proverbele românești*, în „Limbă și literatură”, anul XLVII, vol. I-II, București, 2002, p. 41-46.
- Gârleanu 1902 = Emil Gârleanu, *Ion Creangă*, în „Arhiva”, nr. 7 – 8, iul. – aug., 1902, Iași, p. 311-343.
- Gibbs 1994 = Raymond W. Gibbs, *The Poetics of Mind. Figurative Thought, Language and Understanding*, Cambridge University Press, 1994.
- Graur 1934 = Alexandru Graur, *Limba lui Creangă*, în „Cuvântul liber”, II, 1934, nr. 15-16.
- Grădinaru 2002 = Dan Grădinaru, *Creangă*, Editura Allfa, București, 2002.
- Greimas 1975 = A. J. Greimas, *Despre sens*, Editura Univers, București, 1975.
- Hasdeu 1893/1980 = Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Basm*, în *Etimonicum Magnum Romaniae*, t. III, Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, Editura Minerva, București, 1980, p. 249-280.
- Holban 1984 = Ioan Holban, *Ion Creangă – spațiul memoriei*, Editura Junimea, Iași, 1984.
- Ibrăileanu 1968 = George Ibrăileanu, *Studii literare*, Editura tineretului, București, 1968.
- Indrieș 1975 = Alexandra Indrieș, *Corola de minuni a lumii. Interpretare stilistică a sistemului poetic al lui Lucian Blaga*, Editura Facla, Timișoara, 1975.
- Iordan 1944 = Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*, Institutul de Lingvistică Română, București, 1944.
- Iordan 1956 = Iorgu Iordan, *Limba lui Creangă*, în *Contribuții la Istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, Editura Academiei R. P. R., București, 1956.
- Iordan 1989 = Iorgu Iordan, *Introducere*, în I. Creangă, *Opere*, vol. I, Editura Literatura artistică, Chișinău, 1989.
- Istrate 2000 = Mariana Istrate, *Numele propriu în textul narativ – aspecte ale*

- onomasticii literare*, Editura Napoca Star, Cluj, 2000.
- Istrate 2004 = Mariana Istrate, *Nefârțate - valențe semantice în cadrul seriei sinonimice de eufemisme pentru diavol*, în *Meridian Blaga IV*, Societatea culturală „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, p. 186-192.
- Jumbei 2006 = Victoria Jumbei, *Aspects of the poetic semantics in the texts of Ion Creanga's "tales"*, în „*Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologia*”, nr. 2, 2006, p. 147-156.
- Jumbei 2007 = Victoria Jumbei, *Aspecte ale semanticii poetice în textele „Poveștilor” lui Ion Creangă*, în „*Saeculum*”, nr. 3, 2007, p. 32-35.
- Jumbei 2008 = Victoria Jumbei, *Despre metafora din opera lui Creanga*, în „*Cetatea culturală*”, seria a III-a, an IX, nr. 6 (78), iunie, 2008, Cluj-Napoca, p. 50-57.
- Jumbei 2009 = Victoria Jumbei, *Modalități de construire a metaforei în narațiunea lui Ion Creangă*, în „*Dacoromania*”, XIV, nr. 2, 2009, p. 163-177.
- Kernbach 1994 = Victor Kernbach, *Universul mitic al românilor*, Editura Științifică, București, 1994.
- Lakoff 1990 = George Lakoff, *The Invariance Hypothesis: Is Abstract Preason Based on Image-Schemas?*, în *Cognitive Linguistics*, 1-1, 1990, p. 39-74.
- Lakoff & Johnson 1980/1985 = George Lakoff & Mark Johnson, *Les métaphors dans la vie quotidienne*, Les Éditions de Minuit, Paris, 1985.
- Lakoff & Johnson 1999 = George Lakoff & Mark Johnson, *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, Basic Books, New York, 1999.
- Lakoff & Turner 1989 = George Lakoff & Mark Turner, *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1989.
- Lazăr 1999 = Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb și alte povești*, Repere istorico-literare, schiță bibliografică, studiu introductiv, bibliografie, sugestii interpretative, referințe critice și selecție de texte de Ioan Lazăr, Institutul European, Iași, 1999.
- Lăsconi 1996 = Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, Prezentări, interpretări și tabel cronologic de Elisabeta Lăsconi, Editura Național, București, 1996.

- Lovinescu 1989 = Vasile Lovinescu, *Creangă și creanga de aur*, Editura Cartea Românească, București, 1989.
- Mancaș 1974 = Mihaela Mancaș, *Istoria limbii române literare. Perioada modernă*, Universitatea din București, Facultatea de Litere și Literatură Română, 1974.
- Mancaș 1983= Mihaela Mancaș, *Ion Creangă*, în vol. *Limbajul artistic românesc. Secolul al XIX-lea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 249-279.
- Mancaș 1988 = Mihaela Mancaș, *Coerența textului și figura retorică*, în „SCL”, anul, XXXIX, nr. 4, București, 1988, p. 297-305.
- Marian 1988 = Rodica Marian, *Conector sintactic, figură și personaj în „Luceafărul”*, în „SCL”, anul XXXIX, nr. 4, București, 1988, p. 317-322.
- Marian 1999 = Rodica Marian, „*Lumile*” *Luceafărului (o reinterpretare a poemului eminescian)*, Editura Remus, Cluj-Napoca, 1999.
- Marian 2003 = Rodica Marian, *Hermeneutica sensului. Eminescu și Blaga*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2003.
- Miclău & Marcus 1981 = P. Miclău, S. Marcus (eds.), *Sémiotique roumaine*, București, 1981.
- Moldoveanu 1995 = Nicolae Moldoveanu, *Dicționar biblic de nume proprii și cuvinte rare*, Editura Casa Școalelor, București, 1995.
- Munteanu 1975 = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, Editura Eminescu, București, 1975, p. 231-237.
- Munteanu 1976 = George Munteanu, *Introducere în opera lui Ion Creangă*, Editura Minerva, București, 1976.
- Munteanu 1980/1994 = George Munteanu, *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici*, Editura Porto-Franco, Galați, 1994.
- Munteanu 2012 = Roxana Munteanu, *Elemente de poetică simbolic-mitică în romanul contemporan românesc*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2012.
- Munteanu 1965 = Ștefan Munteanu, *Valorificarea artistică a limbii populare în opera lui Creangă*, în vol. *M. Eminescu, I. Creangă*, Universitatea din Timișoara, Facultatea de Filologie, 1965.
- Munteanu 1981 = Ștefan Munteanu, *Valori stilistice ale limbii populare în opera lui*

- Ion Creangă, în *Limba română artistică. Studii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 104-122.
- Nasta 1980 = Mihai Nasta, *Mythos și textualitate*, în vol. *Studii de Stilistică, Poetică, Semiotică*, Cluj-Napoca, 1980, p. 254-259.
- Negreanu 1983 = Constantin Negreanu, *Structura proverbelor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
- Niculescu 1970 = Vladimir I. Propp, *Morfologia basmului*, Studiu introductiv și note de Radu Niculescu, Editura Univers, București, 1970.
- Niculiță-Voronca 1998 = Elena Niculiță-Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, I, II, ediție îngrijită de Victor Dunea, studiu introductiv de Lucian Berdan, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Nișcov 1996 = Viorica Nișcov, *A fost de unde n-a fost. Basmul popular românesc. Excurs critic și texte comentate*, Editura Humanitas, București, 1996.
- Oancea 1992 = Ileana Oancea, *Tipologie textuală și figuralitate: o strategie poetică dominantă în poezia română a secolului al XIX-lea*, în *Semiotica și poezia*, vol. 5, coordonatorii volumului Mircea Borcilă, Elena Dragoș, Carmen Vlad, Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Litere, Cluj-Napoca, 1992.
- Oancea 1998 = Ileana Oancea, *Semiostilistica*, Editura Excelsior, Timișoara, 1998.
- Oancea & Obrocea 2013 = I. Oancea, N. Obrocea, *Le Centre d'étude integralistes de Cluj. Quelques repères*, în E. Bojoga, O. Boc, D-C. Vîlcu (eds.), *Coseriu: Perspectives contemporaines. Tome 1*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2013, p. 193-205.
- Oișteanu 1980 = Andrei Oișteanu, *Grădina de dincolo. Zoosofia. Comentarii mitologice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980.
- Pascu 1910 = G. Pascu, *Numele dracului în românește*, în „Viața românească”, iunie, 1910, p. 298-301.
- Petrache 2000 = Tatiana Petrache, *Dicționar enciclopedic al numelor de botez*, Editura Anastasia, București, 2000.
- Petraș 1992 = Irina Petraș, *Ion Creangă. Povestitorul*, E. D. P., București, 1992.
- Philippide 1894 = Alexandru Philippide, *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894.
- Philippide 1897 = Alexandru Philippide, *Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897.

- Piru 1956 = Al. Piru, *Arta lui Creangă*, în „Viața românească”, IX, nr. 8, aug., 1956, p. 181-188.
- Pop 2002 = Cristina Alexandra Pop, Trup@privire.ritm/magie/. *Elemente pentru o antropologie a descântecului*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2002.
- Predescu 1932 = Lucian Predescu, *Ioan Creangă. Viața și opera*, vol. II – *Opera*, Editura Bucovina I. E. Torouțiu, București, 1932.
- Propp 1928/1970 = Vladimir I. Propp, *Morfologia basmului*, trad. de R. Nicolau, Editura Univers, București, 1970.
- Propp 1973 = Vladimir I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, trad. de R. Nicolau, Editura Univers, București, 1973.
- Rezuș 1981 = Petru Rezuș, *Ion Creangă (Mit și adevăr)*, Editura Cartea Românească, București, 1981.
- Ricoeur 1975/1984 = Paul Ricoeur, *Metafora vie*, trad. și Cuvânt înainte de I. Mavrodin, Editura Univers, București, 1984.
- Roșianu 1973 = Nicolae Roșianu, *Stereotipia basmului*, Editura Univers, București, 1973.
- Roșianu 1981 = Nicolae Roșianu, *Eseuri despre folclor*, Editura Univers, București, 1981.
- Rotaru 1987 = Ion Rotaru, *Ion Creangă, „Povestea lui Stan Pățitul”*, în *Analize literare și stilistice*, Editura Ion Creangă, București, 1987, p. 254-265.
- Rus 2008 = Maria Laura Rus, *Paremiologia – nucleu expresiv în opera lui Ion Creangă*, în „Studia Universitatie Petru Maior, Philologia”, Editura Universității Petru Maior, Târgu Mureș, nr. 7, 2008, p. 117-121.
- Ruxăndoiu 2002 = Pavel Ruxăndoiu, *Rezonanțe paremiologice în creația marilor prozatori români*, în „Limbă și literatură”, anul XLVI, vol. III-IV, București, 2001, p. 89-100; și anul XLVII, vol. I-II, București, 2002, p. 99-106.
- Sadoveanu 1951 = Mihail Sadoveanu, *Despre marele povestitor Ion Creangă*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică și Didactică, București, 1951.
- Scarlat 1990 = Mircea Scarlat, *Posteritatea lui Creangă*, prefăță de N. Manolescu, Editura Cartea Românească, București, 1990.
- Scorpan 1930 = Grigore Scorpan, *Limba lui Creangă*, BPh, I, 1930.

- Slave 1966 = Elena Slave, *Expresivitatea metaforei lingvistice*, în „Limba română”, anul XV, nr. 4, 1966, p. 329-338.
- Slave 1991 = Elena Slave, *Metafora în limba română. Comentarii și aplicații*, Editura Științifică, București, 1991.
- Streinu 1971 = Vladimir Streinu, *Ion Creangă*, Editura Albatros, București, 1971.
- Șăineanu 1877/1999 = Lazăr Șăineanu, *Semasiologia limbii române*, Editura de Vest, Timișoara, 1999.
- Șăineanu 1896 = Lazăr Șăineanu, *Studii folclorice*, București, 1896.
- Șăineanu 1978 = Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, Editura Minerva, București, 1978.
- Șeuleanu 1994 = Ion Șeuleanu, *Dincoace de sacru, dincolo de profan*, Editura Tipomur, Târgu-Mureș, 1994.
- Tămâianu 2001 = Emma Tămâianu, *Fundamentele tipologiei textuale. O abordare în lumina lingvisticii integrale*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2001.
- Todoran 1962 = Eugen Todoran, *Timpul în basmul românesc*, în „Limbă și literatură”, nr. 6, București, 1962, p. 397-421.
- Todoran 1973 = Eugen Todoran, *Umorul și ironia în opera lui Ion Creangă*, în *Secțiuni literare*, Editura Facla, Timișoara, 1973, p. 42-86.
- Tohăneanu 1969 = G. I. Tohăneanu, *Stilul artistic al lui Ion Creangă*, Editura Științifică, București, 1969.
- Tohăneanu 1976 = Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, Prefață, tabel cronologic, note, bibliografie și glosar de G. I. Tohăneanu și I. Funeriu, Editura Albatros, București, 1976.
- Tohăneanu 1997 = G. I. Tohăneanu, *Diminutive metaforice*, în „Limbă și literatură”, anul XLII, vol. III-IV, București, 1997, p. 30-38.
- Trandafir 1996 = Constantin Trandafir, *Ion Creangă – spectacolul lumii*, Editura Pronto-Franco, Galați, 1996.
- Turner 1990 = Mark Turner, *Aspects of the Invariance Hypothesis*, în *Cognitive Linguistics*, 1-2, 1990, p. 247-255.
- Vianu 1957 = Tudor Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, E. S. P. L. A., București, 1957.
- Vianu 1977 = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, Editura Albatros, București, 1977, p. 101-110.
- Vlad 2000 = Carmen Vlad, *Textul aisberg*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca,

2000.

Vulcănescu 1985 = Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Editura Academiei R. S. R., București, 1985.

Zafiu 1988 = Rodica Zafiu, *Figuri ale discursivității*, în „SCL”, anul XXXIX, nr. 4, București, 1988, p. 307-316.

Zagaevschi 2001 = Lolita Zagaevschi, *Despre statutul metaforei ca funcție textuală în lingvistica textului*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Philologia”, XLVI, nr.4, Cluj-Napoca, 2001, p. 77-88.

Zagaevschi-Cornelius 2005 = Lolita Zagaevschi-Cornelius, *Funcții metaforice în „Luntrea lui Caron” de Lucian Blaga. Abordare în perspectivă integralistă*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 2005.